

De historie van de Jacob(s)steeg (1)

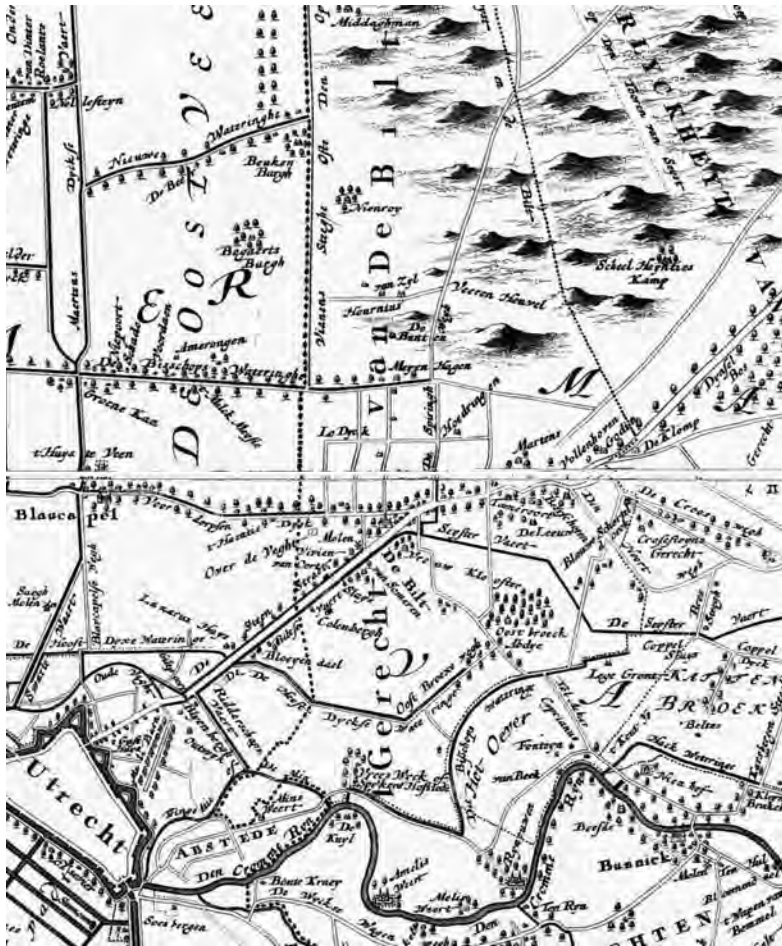
Tussen de weilanden richting Bunnik ligt de weinig gebruikte en daardoor weinig gebruikte Jacobsteeg. Hans Vos vroeg zich al langere tijd af, waar die naam vandaan kwam. In het recent verschenen jubileumboek van de Historische Kring vond hij een aanwijzing voor de herkomst van de naam.

Het is wat puzzelen op de diverse kaarten van onze gemeente, maar ook na de amputaties om de Uithof tegen Utrecht aan te plakken ligt de Jacob(s)steeg, die bijna van nergens naar nergens loopt, nog altijd net op Bilts grondgebied. ‘Van nergens tot nergens’ bij wijze van spreken dan, want om precies te zijn: hij loopt dwars door de weilanden vanaf de ventweg langs de Utrechtseweg ter hoogte van Motel De Biltsche Hoek tot aan de noordelijke oprit van de fiets fly-over die de twee takken van de Bunnikseweg met elkaar over de A28

verbonden houdt. Men zal er dan ook weinig verkeer. Ondertussen is de weg een paar jaar geleden helemaal voor alle normale verkeer met hekken afgesloten en sindsdien voor alleen aanliggenden en wandelaars toegankelijk.

Afbeelding 1: Uitsnede van de “Nieuwe kaart van den lande van Utrecht” [2] van Bernard de Roij, uitgegeven in Amsterdam door Nicolaas Visscher in 1696.

De weg loopt kaarsrecht tussen de weilanden door en maakt alleen een kleine knik waar hij om het tegenwoordige hoveniersbedrijf van Cees van Ginkel heen loopt. Af en toe schijnt daar dus inderdaad toch een wagen overheen te moeten op weg naar een van de weilanden, want in betrekkelijk recente tijden, rond 1990, is de brug die ongeveer halverwege de Biltse Grift overspant zowaar in stevig beton vernieuwd. Daarbij zou, in verband met de aanleg van de rondweg[3], de

Afb. 1 Uitsnede van de "Nieuwe kaart van den lande van Utrecht" [2] van Bernard de Roij, uitgegeven in Amsterdam door Nicolaas Visscher in 1696.

rond 1934 van het Kloosterpark naar hier verplaatste loswal gesloopt zijn.

Ik heb me altijd verbaasd over de naam Jacob(s)steeg. Dat deze steeg een onderdeel zou zijn van het

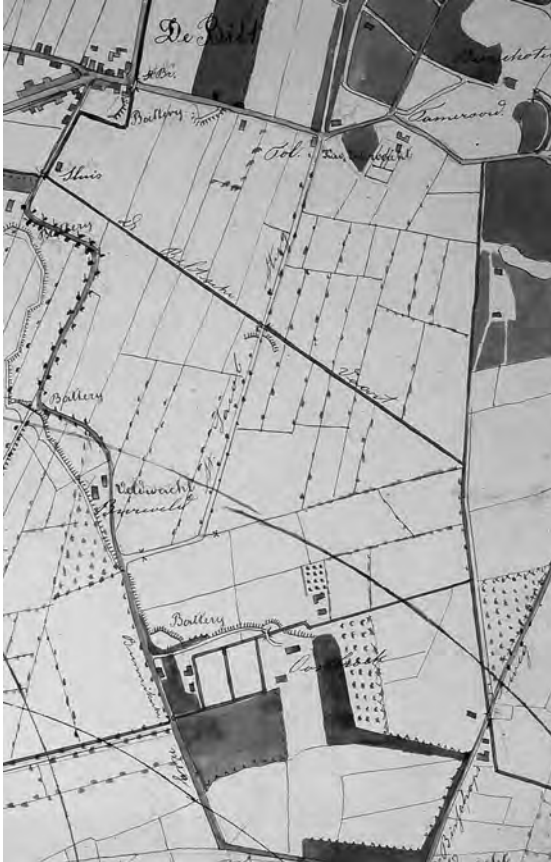
pelgrimsnetwerk richting Santiago de Compostella leek me onwaarschijnlijk, al was het alleen maar omdat de tocht van De Bilt naar de pelgrimsplaats Utrecht (denk aan de Jacobikerk, maar vooral ook aan het 14^e eeuwse Sint-Jacobsgasthuis op de hoek van de Oude Gracht en de Jacobsgasthuissteeg met aan de gevel de bekende sint-jacobsschelp) via de al eeuwen verharde Utrechtse steenweg korter en vooral aanzienlijk comfortabeler was. Maar enige historische

informatie leek moeilijk te vinden totdat me die in de laatste week van 2012 in de schoot geworpen werd in de vorm van de jubileumuitgave van de Historische Kring *De Bilt in kaart gebracht* van de hand van Steven Hagers, tevens

hoofdredacteur van dit blad. Want afbeelding 5 daarin toont ons een wat moeilijk te duiden kaart, gecatalogiseerd als *Oostbroek, geteekende kaart van eenige perceelen land*, in 1588 opgesteld op aanwijzingen van de kennelijk niet onvermogene aanwonende boer Lambert **Jacobs**. Aangezien de hierop voorkomende tekst pas zeer recentelijk door medewerkers van de Utrechtse Universiteit is ontcijferd, was deze duiding van de naamgeving van de Jacobsteeg eerder ook nauwelijks mogelijk geweest. Het lijkt dus waarschijnlijk dat de weg langs (of over?) zijn “bauhooff” in de volksmond, zoals zo vaak naar de belangrijkste aanwonende werd vernoemd[4], en over de meer dan vier eeuwen sindsdien ook vernoemd zou blijven. Alleen wist niemand later natuurlijk meer waar die naam vandaan kwam: op sommige kaarten uit het einde van de negentiende eeuw staat hij zelfs aangeduid als *Sint-Jacobssteeg*, al dan niet met dubbele s. De recente Falk-kaart komt daar kennelijk, al of niet bedoeld, op terug en duidt onze steeg weer braaf aan als *Jacobsteeg* sec – ditmaal voor de afwisseling, maar ten onrechte als mijn verklaring juist is, met een enkele s. Gelukkig, de jaarlijkse gemeentegids vermeldt hem als *Jacobssteeg*. Deze verklaring van de benaming sluit qua datering mooi aan bij de, overigens niet nader onderbouwde

notitie van Meijer (p.119, afb. 68) dat de Jacobssteeg voor 1640 als Nieuweweg te boek zou hebben gestaan en pas daarna als Jacobssteeg. En hoe lang dan al voor 1640? Wie Meijers beschrijving (p.114, afb.4) van de verbindingen over land leest, kan zich moeilijk aan de indruk onttrekken dat de Jacobssteeg al voor de stichting van het klooster Oostbroek deel uitmaakte van een voetpad vanaf het hoge land bij het tegenwoordige Houdringe via de Jacobssteeg, de knuppelweg over het latere kloosterterrein en de huidige Tolakkerweg richting de Kromme Rijn bij Bunnik. Dat zou dan betekenen dat de Jacobssteeg zelfs ouder zou zijn dan onze goede gemeente.

Het is de moeite waard om, naast de uit 1596 daterende kaart van afbeelding 1, ook de 19^e eeuwse militaire kaart te bestuderen van afbeelding 2, eveneens ontleend aan *De Bilt in kaart gebracht*. Die laat zien dat onze steeg mooi parallel loopt aan het middeleeuwse ontginningspatroon en daarom, na het graven van de – niet als zodanig op de kaart aangegeven – vermoedelijk nog twaalfde eeuwse Boschwetering, wel met een knik moest afbuigen richting Bunnikseweg. Dezelfde kaart toont ook aan de zuidzijde van de brug, een ongetwijfeld pas negentiende-eeuws militair bolwerkje,

Afb. 2 Militaire kaart van de stad Utrecht met gedeelten van Bunnik en de Bilt. Anoniem, ca. 1875, pentekening in kleur. De grote cirkels geven het schootsbereik vanaf de diverse waterlinieforten aan.

en het lijkt erop dat dit bolwerkje gebruikt is als basis voor de eerder aangeduide, ook op de zuidwal gelegen, maar inmiddels weer gesloopte loswal. Misschien is het wel aardig om tenslotte nog bij de kaart van afbeelding 1 op te merken dat het vroeger in zijn

noordelijke stuk, voorbij De Biltse Hoek, geen aparte naam had en pas na 1880, maar vermoedelijk pas na de omlegging van de Utrechtseweg in de jaren dertig van de vorige eeuw, moet zijn herdoopt tot Vissersteeg. Sindsdien immers lijken deze twee wegen niets meer met elkaar van doen te hebben door de doorsnijding met die druk bereiden snelweg.

Bronnen:

- [1] Met dank aan de heren C. van Ginkel en J. Hellenvoort voor aanvullend commentaar.
- [2] Ontleend aan Steven Hagers, *De Bilt in kaart gebracht*, HaEs producties, De Bilt, 2012.
- [3] Zie J.W.H.Meijer, *Kleine Historie van De Bilt en Bilthoven*, uitgeverij Reinders, Bunnik, 1995, Afb.4/p.113/p.114/p.119
- [4] In Friesland, bijvoorbeeld, ken ik een "Arendsreedsje", het pad langs het land van boer Arends.